

V tisk, kotiček in soloto
tuhaja in velja v Mari-
boru brez pošiljanja na
dom za vsa leta 8 gl. — k.
za pol leta . . 4 . . .
za četrt leta . . 2 . . 20 . .
Po pošti:
za vsa leta 10 gl. — k.
za pol leta . 5 . . .
za četrt leta 2 . . 60 . .
Vrednisto in opravništvo
je v gospodih ulicah
(Herrengasse) št. 117.

SLOVENSKI NAROD.

Oznaniła:
Za navadno desetop-
vrsto se plačuje
6 kr., če se tiska 1krat.
5 kr., če se tiska 2krat.
4 kr., če se tiska 3krat.
veče pismente se plaču-
jejo po prostoru.
Za vsak tisek je plača-
tosek (štampelj) za 30 k.
Rokopisi se ne vračajo,
dopisi naj se blagovoljno
frankujejo.

Št. 11.

V Mariboru 25. januarja 1869.

Tečaj II.

Čehi o zedinjeni Sloveniji.

Česki časopis „Naše listy“ prinaša o najvažnejši točki slovenskega programa ta-le članek:

„Med Slovenci se oglašajo od dné do dné mogočnejši glasovi za narodno in teritorialno enoto naroda slovenskega. V zadnji dobi je nastala med Slovenci stranka, znana „mladoslovenska“, ktera povdarja kot glavno idejo v prihodnjem političnem in narodnem razvijanju svojega naroda, da bi se vsa zemlja, na kateri prebivajo Slovenci, in ki je do té dobe tako neusmiljeno razcepljena in razdrobljena, združila v eno narodno in državno celoto skupno upravo. Ta stranka dobiva od dné do dné več tal in jih ima že zdaj toliko, da naj bi se z ozirom na to, da je treba vrediti državnopravne in narodne razmere cislajtanske, že zdaj obračala pozornost k njenemu programu.

Prizadevanje slovenskih narodnjakov, da bi se vsi razkosani udi njih naroda združili v celoto, je brez vse dvombe naravno in opravičeno. Narod slovenski šteje 1.274.000 duš in je že zdaj močen dovolj, da bi delal krepko narodno skupino pod združeno politično upravo. Ta narod je kakor znano, obdarovan z mnogimi lepimi duševnimi lastnostimi in gotovo bi bil že davno prekoračil marsiktere rega svojih sosedov v kulturnem delovanju, ko bi ne bil od davne dobe sem živel v tako žalostnih in tako zelo neprijaznih razmerah političnih. Glavna ovira njegovemu razvoju je ono osodopolno razdrobljenje, vsled kterega živi kos Slovencev pod tujo upravo na Koroškem, drug kos na Štirskem, zopet drug na Kranjskem, v Gorici, Istri, v videnskem okrožji na Benečanskem in konečno na južno-zapadnem Ogerskem. Tu se sme po pravici reči, da so razkosani udje sicer zdravega telesa, in da je raztrgan narod, da ne bi mogel živeti svojega lastnega organičnega življenja. In dasiravno leže vsi udje tega organizma brez neposredne zveze drug poleg drugega, ni med njimi tujih življenj, in treba je le ločiti se iz sedanjih zvez, da se zopet združijo v krepko, zdravo in udepolno celoto. In to posebno nameravajo Mladoslovenci. Pravi se, da je mišljenje mladoslovencev našlo tudi v vladnih krogih polno pozornost, dasiravno iz popolnoma drugih razlogov.

Dasiravno so nekterim dunajskim gospodom narodne težnje slovenske nepovoljne, vendar ne morejo prezirati politične važnosti Slovencev na jugu in južnem zapadu habsburške monarhije. Sami že spoznavajo nevarnost nasilnega napredovanja italijanskega življa, kteri se od dné do dné bolj širi na bregovih adrijskega morja in si osvojuje pravo do najvažnejših primorskih krajev avstrijskih. Dunajska politika je dozdej sama podpirala to laško razširjevanje, povsodi stanovitno razdrobovaje Slovence oslabovala, prav neverjetno podpirala živelj italijanski v slovenskih krajih, tako da so po večem poitalijančena primorska mesta, ktera med sedanjim narodnim gibanjem v Italiji že vidno delajo na to, da bi se od habsburške države ločila.

V zadnjem času spoznava torej če tudi le malo državnikov na Dunaji, da je bila v teh zadevah kriva politika avstrijska in se začenjajo ogledavati po sredstvih, s kterimi bi meje postavili dalejemu razširjanju italijanskega življa. Spomnili so se na nekdanje kraljestvo Ilirsko in po nedavnim sporočilu „Wandererja“ so se bojda namenili združiti Dalmacijo, Koroško, Kranjsko, Istro in tržaški okraj v eno državno celoto, ktera bi bila močna dovolj, da je pota zastavila razširjajočemu se italijanstvu. Ta misel ni nova. Za nekoliko časa jo je bil že izvršil Napoleon I. kteri je dné 14. okt. 1809 z enim samim dekretom združil Kranjsko, Istro, Koroško, Reko, Trst in

Primorje, Dalmacijo, dalmatinske otoke in pozneje tudi južno Tirolsko in imenoval tako združene dežele „ilirske provincije“. Leta 1816 so padle omenjene dežele pod imenom „ilirsko kraljestvo“ zopet k avstrijski državi, ktera jim je pridružila leta 1825 še celovske dežele.

Misel o obnovljenji starega ilirskega kraljestva je padla kakor iskra med slovenske rodoljube, in njen žar se stalno raznema v širje in širje kroge. Za zdaj je komaj verjetno, da bi se misel vresničila, kraljestvo ilirsko obnovljeno v tej obliki bi gotovo izbudilo upor ne le Nemcev in Magjarov, ampak nedvojbeno tudi Hrvatov samih. Hrvati in Magjari bi ne privolili novemu kraljestvu na korist, da bi se jim škodovalo njih državno pravo. Nemci ne, da bi se jim škodovala njih narodnost. In vendar ima program skupljenega ilirskega kraljestva za Slovence svojo praktično stran. Dasiravno je nemogoče to misel že zdaj izvršiti, mogoče je vendar le koristiti z njo bližjemu in koristnejšemu programu. Pod praporom velike misli stare Ilirije se hitreje bliža svojemu cilu narodna enota slovenska, za ktero se morajo za prav narodnjaki slovenski pred vsem in najbolj trdit.

Zedinjenje Slovencev ni zdaj več program malega kroga ljubljanskih rodoljubov; slovensko ljudstvo spoznava sploh potrebo narodnega zedinjenja in je izreklo svojo voljo na ogromno obiskovanih taborih v Ljutomeru, v Žavcu in Šempasu. Na vseh teh taborih se je tirjalo pred vsem narodno zedinjenje. Tako torej je enota narodna največa potreba in jasno izrečena želja naroda slovenskega. In tudi v družih točkah, o kterih se je govorilo na omenjenih taborih se je skoraj izključljivo gledalo na obveljavo narodnosti in jezika. Vse taborke resolucije imajo izljučljivo narodne interese za podlago. Torej mora tudi prihodno reševanje slovenskega vprašanja imeti narodne interese za podlago. Zares je ta interes pri Slovencih tako mogočen, kakor drugod zavest historičnega prava; na to je treba popolnoma obzir jemati. Ako se ima država urediti na zadovoljnost narodov, treba bo gledati, kje je kateri moment najmočnejši v narodu; zgodovina, prava in potrebe vsakega naroda so različne, in ravno zato ni mogoče v razno-narodni Avstriji vrediti državo po eni meri, po enem kopitu. Pri Čehih in drugodi je treba pozornost obračati pred vsem na historično pravo, pri Slovencih, kjer tega prava ni, na prirojeno, na pravo jezika in rodu. Tudi to pravo je dovolj važno in zavest tega prava med Slovenci dovolj živa, da bi se mogel na njegovi podlagi stvariti samopraven državni organizem. Narodna in državna enota avstrijskih Slovencev je pa razen tega tudi program popolnoma opravičen, kajti z obzirom na posebne zemljepisne razmere Slovencev je mogoče ustreči mu brez vse škode, ki bi se sosednim narodom nobena ne godila.“

O tem članku bomo govorili pri prihodnji priliki.

Tiskovna pravda „Slov. Naroda.“

Konečno obravnavanje proti vredniku in tiskarju „Slov. Nar.“ zaradi pregreška kaljenega javnega miru, oziroma zaradi prestopa zanemarjene dolžne skrbnosti se je bila odločila na 20. dan januarja pred c. k. okrožno sodnijo v Celji, kjer se je pričelo ob 9. uri zjutraj. Sodišče je bilo tako-le sestavljeno: Vodja obravnavanja predsednik okr. sodnije gosp. pl. Vest; glasovalca: svetovalec deželne sodnije g. Stieger in okrajni svetovalec g. Tomšič. Tožnik: gosp. državni pravdnik dr. Mulley. Na obtožni klopi Ant. Tomšič, vrednik in g. E. Janžić, tiskar „Slov. Naroda“, oba brez zagovornika.

Po navadnem uvodu se je prebral obtoženi članek in (nemška) tožba,

Listek.

Narodopisne slike iz našega naroda.

II. Slovenska vas.

(Dalje.)

V površnih črtah smo videli dozdej sliko zadrage. Poglejmo pa zdaj v pravo vas, in sicer v kako veliko vas ogerskih ali hrvaških Slovencev. Pred vsem bo našo pozornost zanimalo to, da je ena hiša kakor druga. Vse so si enake kakor krajcarji. Hiša z dvema oknom izpod zakajene pajže, mala vrata, velika vrata, dvoriščen plot, pa zopet kakor s konca: hiša z dvema oknom izpod zakajene pajže, mala vrata itd. — tako stoji hiše po vasi po eni, tako po drugi strani gori in doli, kakor poedini elementi električne baterije. Če stoji vas ob veliki cesti, je vsa vas samo ena dolga ulica, ki se v sredini razširi v precej velik trg. Vaški trg je, kar se njegove podobe tiče, nepravilen, najraje je jajčaste podobe. Hiše so namreč sred vasi bolj razen stoječe, proti obema koncema se pa zopet bliže skup stikajo. Če pa vas ne stoji ob cesti, se jajčasta podoba trga bolj v okrog-ljasto premeni. Večkrat pa vas nima trga, in v taki vasi stoji poedine hiše s svojimi poslopji raztresene kakor n. pr. polica (schachbrettartig). Iz topografične lege mnogih slovenskih vasi je to očividno, da je bil namen prvih naselnikov brez dvojbe ta, da si za svoje selišče izberejo skrito, varno, zavetno mesto, kje na strani, kjer ne drže ne trgovinske ne vojskine ceste. Pred vasjo se navadno nahaja ali kak hrib ali kak gojzd, ki jo zaslanja ali kakšno drugo topografično napotje, ki rani prihod v njo brani. Po-

sebo se to vidi na Hrvaškem. Zagorje zavolj svoje zavetne skrite lege je trikrat bolj z vami posijano in obljudeno, mimo mnogo bolj rodnega pa odprtega posavskega polja. V prejšnjih časih je stala županova hiša na najvišem mestu v vasi, iz kterega je župan svojim občanom s trobenjem svoja povelja oznanjal. Naš učenik Popović, ki je bil v Arclinu blizu Vojnika rojen, piše v svojem leta 1750. v Lipsiji in Frankobrodu tiskanem delu: Untersuchungen vom meere“ o našem županu (suppmanu suppleute) in njegovem trobenju tako-le: „Wenn ein solcher befehlhaber oder windischer dorfschulze seine untergebenen zur entrichtung des zehenden, zur jagd oder andern frohndiensten zusammenberufen soll, so begibt er sich auf eine anhöhe, und bläset auf einem grossen horne gewisse töne geschicklich ab, welche das bauernvolk verstehet, was der Suppan durch sein blasen angedentet hat. Ich bin der sichern meinung, dass die Wenden, als sie noch herrn über viele länder gewesen, auf diese art ihre mannschaft zu kriegsdiensten werden aufgebothen haben. Dieses hornblasen dünkt mich ein ueberrest aus den alterthümern der mittlern, ja noch älterer zeit zu sein.“

Tako je pisal Popović pred sto in dvadesetimi leti. V naših narodnih pesmih tudi gospodar na rog zatrobi, kader hoče svoje služabnike pred sebe poklicati. V mojem rojstnem kraju so pred letom 1848. ko je še tlaka in desetina bila, grajski hlapci tudi s trobenjem kmetom oklicavali naj pridejo po deseti nasad; in tudi tržni črednik je na rog trobil, kader je občinsko čredo zbiral in na pašo gnal.

Take so bile naše starinske vasi. Pri nas jih je le še malo, po Ogerskem in Hrvaškem pa še imajo denes svoj ostro izražen značaj. Poglejmo še v vas, kakoršna se nahaja n. pr. tam kje na ptujskem polji, ali v

ki se v prestavi glasi: „V časopisu „Slov. Nar.“, ki periodično vsak teden 3krat izhaja v Mariboru, nahaja se v 73. šte. od 22. sept. 1868 članek z napisom: „Tujčeva peta“, ki je ves potem in na katerem je torej razvidna namera spodbujati in ščuvati druge k sovražnosti proti nemškemu narodu in nemški duhovščini, kateri torej vzroči pregrešek po §. 302. Članek si namreč prizadeva dokazati, da je 1000 letno tlačenje Nemcev moralno in materialno uničilo Slovence, in da bi svoje dotično razlaganje tem bolj kričeče obarval, pravi pisatelj v svojem uvodu, da so nemški Franki, ko so prišli v slovenske dežele tako neusmiljeno divjali, da so od materinih persi trgali otroke, pa so jih morili in psovali. In od tu se začneja tisočletje, v katerem so Nemci teptali Slovence, v katerem so imeli Nemci časa dovolj, da so uničili slovanska imenena mest in trgov, da so si osvojili mnogo slov. zemlje in iz nje potrebili slovanstvo do zadnje bilke. Nadalje se pravi v članku, da so Nemci mesta in gradove zidali s slovanskimi rokami, da so apno mešali namesto z vodo s krvjo in solzami slovanskimi, da so Nemci tako moralno uničili Slovence, da je z Nemci vred divjal proti rodu svoje matere in pomagal tlačiti ga. Nemška kultura je Slovincem vse vzela, kar so imeli lastnega: s krvjo očetov pridobljeno domovino, prvotne običaje, zgodovinsko mislijo, narodno sočutje in skoraj tudi narodni jezik. Za vse to pa so se že od nekdaj podrti še tlačili in se je ravno ž njimi kakor s strupeno živaljo. Nemški graščaki so mučili slovanske kmete, prve lastnike dotične dežele, če so le 5 minut prepozno na tlako prišli; nemške armade so požirale kri slovanske mladine za nemške vojske in kedar je treba bilo Turka braniti domačo deželo, morali so to sami opravljati.

Nemški „pfaffi“ so jim oznanjevali krščanstvo ne da bi njih duše hudiču oteli, nego da bi jim njih narodnost požrli, in nemški skofci so zatrli krasni vkupni jezik (universalsprache) slovanski, katerega sta bila največa svetnika slovanska Ciril in Metod postavila na sprelepi prestol slovanske literature. Strašanski „furor teutonicus“ je od nekdaj divjal proti Slovanom, kakor še zdaj divja, ako so hoteli biti gospodarji v lastni hiši. Ta strašanski „furor teutonicus“ je Slovanom v glavo ubil, da je vse grdo, kar je bila njih izvirna lastnina, grd slovanski običaj, grd slovanski jezik, da celo matere so svoje slovanske otroke učile, da ga ni gršega jezika na svetu, kakor še njih domači, in slovanski očetje v nemški jarem vpreženi so proti svojemu lastnemu mesu divjali. „Furor teutonicus“ je zatrl slovanski čut, slovansko poštenost in je zato vcepil korupcijo, podkupljivost, izdajstvo in lakomnost po raztrganih cunjah, nemški denar imenovan. Vse kar je dobrega v deželi so porabili Nemci za-se in so Slované tako v beraštvo potlačili, da morajo zdaj za drag denar od njih kupovati celo kamnito nekdaj slovansko polje, kamor so se prestavili (versetzt) z davki obloženi, osiromačeni po roparstvu in izročni lastnemu zaničevanju. Na dalje se pritrjuje (eingestimmt) pesmim žalostinkam slovanskega pesnika Preširna o ošabnem gospodarjenju Nemcev v slovanski deželi, ki ima za Slovence komaj še prostor za grob; in imenujejo se Nemci klošči debeli od slovanske masti, okregle pijavke in preobedejeni komarji; primerjajo se tudi z nehvaležnim sinom, ki zaničuje pred vrata stavi skledo pičle hrane svojemu staremu očetu, od katerega vse ima. Tudi slovansko literaturo so pogreznili v tisočletno spanje Nemci, katerih pobožni „pfaffi“ so Cirila in Metoda sovražno in lažljivo kot razkolnika razkričali in tako za vse veke zadržali vseslovanski jezik in slovansko prihodnost, in kakor vselej tako še zdaj ovirajo in tlačijo Nemci slovansko literaturo, kjer, kedar, kakor in kolikor le morejo.

V tem takem zadržanju imenovanega članka je torej pregrešek proti javnemu miru in redu po §. 302 k. z. v večih obzirih vzročen; kajti ako se vpraša nepristranega (unbefangenen) bralca, ali je ta članek po tem, da bi dražil in spodbujal druge k sovražnostim proti nemškemu narodu sploh in proti nemški duhovščini posebej, moral bo to vprašanje brez dvombe potrditi. — Ker so po §§. 5, 7, 10 in 239 k. post. vse osebe, ki so kaj pripomogle, da se je kaznjivi članek po tisku razglasil, krive istega pregreška, ker se nadalje pisatelj ni imenoval in so bile brez vspela vse poskušnje poišči, torej je opravičena tožba proti odgovornemu vredniku A. Tomšiču in tiskarju E. Janžiču po §§. 28 tisk. post. in 302 kaz. post., proti prvemu po okolščinah tudi zaradi zanemarjene dolžne skrbnosti po §§. 32 in 33 tiskarske postave.

savinski dolini. Humorist bi jo tako-le opisal: s svinjakom se začne, s svinjakom neha, okolo in okolo nič kakor sami svinjaki, ravno kakor ob turški meji graničarski čardaki. Za svinjaki so kozolci, za kozolci živinske staje, za stajami hiše, vsred hiš pa zelena tratica z lipo. Hiše niso več vse lesene, ampak že zidane, ne stojijo več vse s pročeljem proti cesti, ampak z vrati t. j. po dolgem: nimajo več samo po dve okni na čelu, ampak navadno po troje; tretje je kamenčino, kjer „onádvá“ spita. Dim se ne vleče več po zapajži med svislami, ampak dimnjak stoji ponosno vrh streh, kakor štimanemu fantu „pušelj“ za klobukom. Med okni je videti mnogokrat sv. Florjana naslikanega, kako s zavilanim rokavom iz vodrice na gorečo hišo vođa vliva, ali pa sv. Jurija, kako se s zmajem bojuje, časih pa tudi sv. Martina, kako s sabljo plašč reže, pod njim pa kruljev na pol nag berač roki po njem steguje; redkeje se najdejo sv. tri božje osebe, ali pa Marija z detetom v naročju. Nad hišnimi vrati ali pa za dimnjakom je navadno letnica zapisana kdaj je bila hiša zidana, časih tudi šifra gospodarjevega imena. Hiša je zunaj in znotraj lepo pobeljena, le ob dolnji Sotli se najdo lesene hiše zunaj pobarvane, ali pa so temno rjave z belimi prepassi, kar je zelo mično videti. Naš narodni pregovor, ki pravi: na strehi so goste prekljice, v hiši so lepe deklice, je v nevarnosti s časom celo ob svojo veljavo priti, pa ne zavolj tega ker bo morebiti lepih deklic zmanjkalo, ampak zavolj tega, ker je po naših vaseh zmerom menje s slamo kritih hiš. Naš vaščan ljubi pred vsim dve barvi, naime belo in pa pisano. Vsem stvarjem, ki se našemu vaščanu prijetno vidijo, vsemu kar mu je koristno, vsemu kar mu je milo in drago, vsemu kar za lepo pozna, vsemu temu prilastuje belo barvo, in res sta izraza lepo in belo v narodni frazeologiji mnogokrat sinonima. V naših narodnih pes-

Ko sta se bila tožba in članek prebrala, naznani gosp. državni pravnik na predsednikovo vprašanje, da ostaja tudi še zdaj pri tožbi, in da mima ničesar na njej spremeniti ali jej pridati. Toženi vrednik prosi besede in blezo pravi: „Z ozirom na §. 19. drž. osnovnih pestav, z ozirom na okrožnico c. k. više sodnije v Gradcu, ki zaukazuje, da se ima s slovanskimi strankami slovanski obravnavati in z obzirom na okoliščino, da se mora vrednik slovanskega časnika brez vprašanja šteti med slovanske stranke, prosim da bi se pričujoča pravda obravnavala v slovanskem jeziku.“ Na to odvori g. državni pravnik tako-le: „Jaz imam samo opomniti, da se tudi jaz popolnoma skladam z mislijo, da se obtožencu ne more braniti posluževati se slovanskega jezika, da pa za-se že v naprej izrekam, da bom stavil svoje nasvete v nemškem jeziku, ker ni tirjatev po slovanskem obravnavanju v nobeni postavi utemeljena, ampak bi bila celo nasprotna postavi ravnopravnosti.“ — Predsednik obtožencu pravi, da ima pravico posluževati se slov. jezika, da pa po njegovem mnenju ne gre tirjati slov. obravnavanja, da bo pa sicer sodišče vprašal po njegovem mnenju. Na to obtoženec T.: „Ker je g. državni pravnik naravnost izrekel, da ne bo nikakor govoril slovanski, in ker se mi je bati, da bi visoko sodišče razumelo vsako besedo mojega tožnika, ne pa mojega zagovora v slovanskem pismenem, tedaj sodnji gotovo menj znanem jeziku, prosim, naj se slavno sodišče dalje ne trudi: zaradi zagovarjanja se odpovem pravici posluževati se slov. jezika in bom nemški govoril.“

Predsednik: Ali ste obtoženi članek sami pisali? — Obtoženec: Ne! — Preds.: Ali nam hočete pisatelja imenovati? — Obt.: Časnikarska spodobnost in poštenost mi kaj tecega ne dopušča. — Preds.: Ali pa ste članek pred tiskom vsaj brali? — Obt.: Ker so mi o času, ko je članek izšel, posebno poročila iz dež. zborov prizadevala premnogo posla, nisem utegnil brati članka, čegar zanesljivega pisatelja sem tekoj po rokopisu spoznal. — Preds.: Kako se navadno zaznamuje, da je spis za tisk pripravljen in sposoben? — Obt.: To se ne naznamuje posebej. Ako prinese tiskarski učence, ki obéjuje med tiskarnico in vredništvom, rokopis v tiskarnico, je to vselej metteur-en-pages-u znamenje, da se ima spis postaviti. — Preds.: Kako se imenuje metteur-en-pages? — Obt.: G. Breier. — Preds.: Kdo odločuje, v kateri vrsti imajo članki stati v časniku? — Obt.: Tega navadno ni treba posebej odločevati; metteur-en-pages vé enkrat za vselej, da stoji na prvem mestu uvodni članek, na drugem dopisi, med dopisi oni iz slovanskih dežel najnaprej, potem pa polit. razgled in druga drobujava. Le kedar se ima od tega reda kaj odstopiti, ali kedar je več uvodnih člankov, naznamim tiskarnici kaj in kako. — To potrjuje na predsednikovo vprašanje tudi tiskar gosp. Janžič, ki se s tem zagovarja, da slov. jezika ni zmogel.

Na predsednikov poziv opravičiti se, prosi obtoženec Tomšič, naj bi mu bilo dovoljeno, da bi se smel sedé zagovarjati, ker mu je treba primerjati tožbo s člankom in rabiti nekoliko zgodovinskih notic. Predsednik mu to brez ovire dovoli posebno z ozirom na znano mu obtoženčovo bolehnost. Obtoženec pa se blezo takole zagovarja: „Predno se spuščam k tožbi sami in njenemu dolženju, naj mi bo dovoljeno slavno sodišče opomniti na 3 okoliščine, katerih naj bi nihče izpred oči ne izpuščal, kdor si hoče napraviti zdravo sodbo o obtoženem članku. Članek je najprvo časnikarska polemika. V Ljubljani izhajajoči časnik „Laib. Tagblatt“, ki zastopa v narodnih obzirih „Slov. Narodu“ diametralno nasprotno politiko, je bil o svojem času prinesel članek z napisom: „Die Ferse des Fremdling“ in v njem stavek, v katerem je Slovincem odrekal vso duševno in telesno lastnino do tega, kar imajo, trdél da je celo suknja na telesu in zadnja slovanska knjiga dobljena od tujih narodov, in sploh v blato vlekli slovanske zadeve. Prosil bi, da bi se mi dovolilo brati vsaj dotično mesto iz omenjenega „Tagbl.“ (Predsednik ustreže toženčevi prošnji ter si da od njega številko „Tagbl.“ izroči in naroči perovodju, g. Levičniku, naj ga prebere. Ker je ostal „Tagbl.“ med sodnijskimi spisi, naj tú sledé brani stavki, kakor jih je prestavil pisatelj za „Tujčevu peto“: (Blagoslovljen je upliv nemške kulture, kateri se ima slovanski narod zahvaliti za vso duševno lastnino. Suknja na telesu, najmanjša knjiga (?!) vse je dobljeno od tujih narodov. Ozirom se in videli bomo, da tujec na Kranjskem ni skrbel samo za telesno srečo kranjskega naroda nego tudi za duševno. Pogledite v pobožne in ljudoljube deželne cerkvene učilniške zavode, kdo jih je največ ustanovil? Tujci! In mirno še uživajo

mih se najde: beli dan, beli svet, beli ban (primeri beli car), bela solza (solza veselega ginjenja), beli oblak (neviharen), beli mlin, beli hram, bela cerkva, bela pristavica, beli dvor, bela miza, beli stol, bela oštarija, bela postelja, beli kruh, bela nedra, bela roka; od Ljubljank se pravi, da so bele kakor repe, beli život, beli šinjek, beli laket, belo lice itd. Posebno se pridevek belo rad robenini pridevle: bele pleničke, belo platno, bela plahta, bela robača, bela ruta, bela kikljica, beli rokavci, belo krilo, bele rjuhe. Hrvaške Slovenke se še denes celo v belo oblačijo, le na glavi nose rade kak črlen ali žolt robec. Nasproti pa ostale Slovenke nosijo skoz bele peče drugo oblačilo pa pisano. Pa tudi mestom in vasem se v narodnih pesmih rad pridevleje epiteton bel. Jaz sem našel: bela Ljubljana, beli Varožlin, bela Ribnica, bela Koprivnica, beli Dunaj, beli Gradec, Celje je belo in veselo, bela Sava, bela Goričanska ves, pa tudi: beli Vlah, beli muih itd. Gotovo so si morali stari Slovenci tudi smrt kot dobrodejno bitje misliti, ker njej narodne pesmi in pripovedke skoz pravijo, da je bela žena. Pisano ima naš vaščan najraje svoje pohištvo. Pisana so vrata, postelje, škrinje in omare. Na etnografični razstavi v Moskvi se je spoznalo, da je pisano pohištvo trdo slovanski znak.

Ogledajmo se po sobi. Miza je „na štiri vogel rezana“, razen klop stojé v njej še stoli. V kotu nad mizo visi sv. razpela. Na eni strani je navadno slika Adama in Eve, kako pred grehom srečna v paradizi živita, na drugi strani pa, kako nju v greh zapeljani angelj s žarečim mečem iz paradiza goni. Druge zelo navadne slike so: beg v Egipt, pot v nebo in v pekeli, Marijino in Jezusovo srce, gospodarjev in gospodinj patron itd. Pa tudi šaljive slike se sem ter tje vidijo n. pr. mlin, v katerem se star babe,

naredbe teh blazih ljudi, to je tujčeva peta čisto dobra. Berite imena naših rodovin, naših meščanov, naših obrtnikov, kdo so? Tujci, ki so ali sami prišli v deželo ali njih dedje. Vsa kdo mi bo pritrdil, da slovenski časnik, ki se peča z dnevnimi vprašanji, ni mogel molčati na to odtekanje slovenski eksistenci, ako ni hotel grešiti proti svoji dolžnosti, in da je moral slediti „Tagblattu“ na bojišče, na katero je bil tako nesramno pozvan, in da je dolžnost, da je moral pogledati in preiskati, ali in koliko je tega res, kar je trdil „Tagbl.“ „Tujčeva peta“ je izpolnjevala častniško dolžnost in če tudi ne trdim, da bi se polemiki ne smela staviti nobena meja, vendar mislim, da ima pravosodje ravno v sedanjih spremenljivih časih dopuščati politični polemiki najširšo svobodo, ako si noče nakopavati sumnje, da je „justitia“ zapustila svoje vzvišeno stališče kot „fundamentum regnorum“ in postala služabnica vladajoče politične stranke.

Obtoženi članek je na dalje pisan iz občeslovenskega stališča. Kar je v njem rečeno, ne sme se stiskati v Prokrustovo posteljo Doiñje-Štirske ali Kranjske, tudi ne vse slovenske dežele, in tudi ne omežati samo na sedanji čas. Ako bi torej tudi ktera v članku izrečena istina ne veljala za slovenske okoliščine, velja gotovo za druge slovanske ali one zdaj nemške dežele, kjer so nekdanj bivali Slovani; ako bi tudi ne veljala za sedanji čas, gotovo velja za minolo preteklost.

Članek „Tujčeva peta“ ima konečno popolnoma zgodovinsko podlago. Da nas zgodovinarke preiskave do zdaj niso še peljale do veselejših rezultatov tam, kjer ima zgodovinar govoriti o razmerah in dotiki Nemcev in Slovanov, to je istina, mislim pa, da se za take žalostne zgodovinarke rezultate ne more odgovornega delati in obsojati on, ki je historične istine pri priliki in po potrebi rabil in tisku izročal. In ako je že žalostna naša preteklost, malo obetajoča minljiva sedajnost, bilo bi gotovo neusmiljeno, ko bi se Slovanu s kazenskim zakonom v roki branilo, ozirati se na svojo preteklost, poslušati učiteljico zgodovino in si iz nje jemati tolažbo za sedajnost in dobrih nauk za prihodnost, ktero si hočemo stvariti bolj.

(Dalje prih.)

Dopisi.

Iz Ljubljane 23. jan. — r — [Izv. dop.] Čisto mi je bilo nemo-goče v zadnji se udeležiti sejo našega narodnega političnega društva. Nisem torej namenjen vam pošiljati sporočbe o tem, kar se je govorilo. O eni stvari pa, o čemur se med našimi Slovenci več govori, dovolite mi, da svojo misel povem, namreč o časopisu, ktere ga v Ljubljani — ne bomo imeli. Djalo se je v društvo, da ne gre „Slov. Narodu“ konkurencije delati. Kako blago, kako kolegialno in vendar — težko resnico povem — kako neresnično. Tisti možje s svojo breznačelnostjo, počasno politiko, katerim je „Narod“, ki jih hvaliti ne more, trn v peti, ki so ga javno enkrat predrznili se pod mizo vreči, dasiravno je v vsej naši čitalnici najbolj bran list, tisti bi ga naenkrat varovali in sami sebe in svojo polovično politiko zatajili, da bi „Narod“ konkurencije ne imel? Vsega tega jim ne verjemite. Temuč mošnje nočejo odpreti, mošnje, in tega je treba od kraja, če hočemo imeti nekaj „šeste velevlasti“, žurnalistike, brez ktere smo izgubljeni. Da, časi za Slovence so minili, ko so bile „Novice“ zadosti za političen, lepoznavski, gospodarski, zgodovinski in sploh vednostni list za vse Slovence. Kdor ne gre naprej, gre nazaj in propada. — Da imam prav če pravim, da jih ni kolegijalnost in vzajemnost vodila, temuč samo vprašanje: kje novcev in kje delavcev vzeti, katerih vprašanj se vrli štajerski rodoljubi pri ustanovitvi vašega lista niso strašili in s tem to neizmerno veliko dosegli, da Slovenci nismo do dobrega zaspali in iz politične diskusije prišli: v tem me potrjuje drugi sklep, da ni bil sprejet g. Noličev nasvet, naj bi se delalo, da bi „Narod“ v središče Slovenije prišel, kjer bi na vsak način več koristil in kakor sem popolnoma preverjen več podpornikov dobil. Ali smo res Kranjci najbolj zaspani? Ali smo res najslabše in najmenj gibčni med Slovenci, da so, nešteto vašega lista, časopisi od mej Slovenije: Primorci, Gospodar (od novega leta celo) Domovina, Besednik — bolj kakor ta dva, ki v slovenski Ljubljani izhajata? Ali se res med nami ne najde vsaj nekoliko, vsaj malo

mož, ki bi k štajerskim rodoljubom stopili in nekaj malega od svojega premoženja na oltar drage domovine položili, da bi iz „Naroda“, kateri si je že nekoliko delavcev zbral okrog sebe, dal se narediti dnevnik, vseslovenski dnevnik in torej v Ljubljani izhajajoči? — Ako se bode moralo na ta vprašanja potrdilno odgovoriti, in ako kmalu ne bode boljše, potem ne vemo, kje bomo upanje imeli.)*

Iz Hrvaškega, 22. jan. [Izv. dop.] Tisti oddel naše banske konferencije, ki je imel nalogo, novi ustroj za županije in selske občine izdelati, je to svoje delo dokončal, in te dni pride njegov elaborat pred plenum konferencije. Kolikor se čuje, se je v tem elaboratu tudi po naših zadrugah udarilo. Oj, te uboge naše zadruge! Sam bog vedi s čim so se svetu tako zamerile, da vse nad nje kriči. Kaj so nek tolikega zakrivile, da imajo toliko sovražnikov! V zadnjih naših treh saborih se je pri vsaki priliki nad nje gošlo, češ da one niso več za zdajšnji svet, da so anakronizmi, da kot črne pošasti iz starih časov v današnje razsvetljene dni molijo, da se po drugih lenoba pase, da napredek naroda zavirajo, da svobodno gibanje posameznih združenj zadržujejo in bog vé kaj še vse. Mene je zmerom srce bolelo, kadekoli sem kaj takega slišal, in tem bolj me je bolelo, ko sem videl, da zadruge, kot ostanek staroslovenskega socialnega življenja, so le malo in le mlačnih zagovornikov našle. Banska konferencija postopa sicer skoz in skoz dosledno, če iz svojega stališča, potem ko je županijski ustroj razdajala, tudi zdaj ustroj v zadrugah razdaja. Se ve da, ne bi bilo potreba, preustrojevanje tje do zadnje konsekvence goniti, in združno narodno življenje bi po mojem mnenju tudi pri drugem ustroji županij obstati moglo, pa — kdor je enkrat A rekel, ta misli, da mora tudi B reči. Kdor po bregu dole leti, ta se ne ustavi lahko preje, ko onda, ko že v grabi leži. Naši konferencijski o socialnem gibanju sveta nimajo prav uobenege pojma. Povsod se gre na to, da se svet asocijuje, kajti združene moči več premorejo, naši konferencijski pa nasprotno z razdiranjem kmečkih zadrug disocijuje. Bog jim grehe odpusti, kajti oni ne vedo kaj delajo. Ko je lansko leto na mirovnem shodu v Bernu ruski emigrant Bakunin predložil, naj se povečane zdajšnje socialne razmere po staroruskem kolektivizmu poravnajo, je sicer mirovni škod ta predlog zavrgel, francoski delavci so ga pa z navdušenjem prišli. Tudi naše zadruge imajo oni isti pravni temelj, na katerem je stal ustroj staroruskih občin, kakor nam jih K. S. Aksakov v svojem delcu: „zamječanje na novoje administrativnoje ustrojstvo krestjan v Rossiji“ slika, ki je izišlo tačas, ko je na Ruskem kmečko robstvo se odpravilo, in se mesto njega „miri“ ali avtonomne kmečke občine ustrojile. In to malo delce Aksakova je imela v v ustrojivanje ruskih kmečkih občin velik upliv. Svet se ve da kriči kako grd je komunizem ruskih nihilistov, pa tako kriče ljudje, ki stvar le povrh vidijo.**) Združeno življenje je skoz in skoz slovanska socialna prikazen, in ona je svojo veljavnost skoz tisočletja pokazala. Kakor sem rekel, naši konferencijski so za socialne težnje sedajnosti slepi in gluhi, dokaz temu je, da naše zadruge razdevljejo. Pa kaj bo nasledok razdeljenja naših zadrug? — Ta, da se bo s tem položila kljica kmečkega paverizma. V zadrugi lahko živi po deset po dvadeset družin vkupno, nobeden pomanjkanja ne trpi, če se bo pa zadruga v deset, v dvadeset delov razdelila, potem bo vsaka poedina družina težko shajala, če ne celo stradala. Takih primerov ima na Hrvaškem na tisoče. Popreje bogata poštovana zadruga je sklenila se razdeliti. Poedine družine so se iz gnezda svojih očakov izpeljale, in iz one, kakor sem rekel, bogate in poštovane zadruge je na ta način postalo deset ali še več siromašnih kajzarjev. Postopanje naše banske konferencije v tem pogledu, če je vse res kakor se govori, bo v poznejših časih brž ko ne strogo obsojeno. Podere se lahko, ali zida se zopet težko.

O Srbiji se mnogo po časopisih govori. Turkom prijazni magjarski in nemški listi hvalijo srbsko vladu, da je previdna in modra, ker se celo nič ne meša v orijentalne homatije, nasprot jo pa slovanski listi pri vsaki priliki pikajo, da ona ne spozna svojega poklica, da ona zanemarija svoje dolžnosti proti svojim sobratom v Turčiji živčim, da je riba, ki so jo Magjari

*) G. dopisnik naj nam ne zameri, da drugi del dopisa izpustimo. Saj je znano da „T.“ preži in vse v zlo rabi, kar se da. Vredn.

**) Poprek tudi mi Bakuninovega socializma ne hvalimo. Vredn.

meljejo pri „pajkelcu“ pa kjer že fantje na nje prežijo vse pomlajene iz njega prihajajo. Pri peči je stara lesena ura, vsa od muh onesnažena. En kazalec ima podobo sulice, drugi pa strele, in s tem orožjem morita sedajnost, ter jo pahata v tisto vrečo, ki ne bo nikdar polna, v vrečo, ki se jej večnost pravi. V stransko kamrico hočemo samo malo pokukati; dve visoko postljeni postelji se nam prikažeta. Naš vaščan mnogo ceni dobro ležišče, in sploh se nahajajo snažne in čiste postelje po naših vaseh. Ta kompliment mora vsak nepristranec našemu narodu narediti. Na Dunaji nisem tako lepih blazin našel, kakor na Hrvaškem pri kmetih. Tudi v kuhinjo ne bomo hodili, kajti naše gospodinje do, da je vsak možki v kuhinji napoti.

Da naši vaščanje na skedne in hrame radi sovo ali škanjca ali čuka z razpetimi perutnicami pribijajo, to je stara — ne navada, ampak — razvada; „Novice“ so to že dostikrat grajale, in prav je, da so to neopravdano trpinčenje kmetom koristnih ptic grajale, pa naši vaščanje le še nočejo jenjati. Na hlevu vidimo tri križce iz blagoslovljene leske pribite, ker to boje živino more brani. Na vratih konjske staje je pa velikokrat prilepljena slika kakega generala. Če ne celo cesarja, ali pa celo krdelo ogerskih huzarjev. Pogledimo si dvorišče. Na sredi dvorišča je velik kup gnoja. Dober gospodar se boje odkrije pred njim. Okolo gnojišča noslja in stika breja plemenska svinja. Jaz je ne bi v narodopisno sliko slovenske vasi jemal, da mene bi njen v podobi š. zakrivljen rep živo spominjal, da v dobi tiskovnih pravi živimo, in da je boljše in varneje današnje dni o svinjah govoriti, nego o politiki. Ne daleč od svinje „raca po blati kvaca“, tako sem našel zapisano v Popovičevem „Untersuchungen vom meere“, ter se srdil zakaj mesto kvaca ni kobaca. Naprej tam se dva našopirjena purana kakor dve gosposki ko-

čiji po dvorišči sem ter tje vozita. Žnoder jima visi kaj smešno čez kljune, pa vendar se zelo resnobno in gravitetično nosita, gotovo sta tekmeča radi kakšne purice. Petelinček belček skoči na hlevček pa zakukurika: kikiriki na gnezdu čepi; jarečka devička pa med tem pod hlevčkom po peščeku breka. Mati kokoš, ki je ravno kar jajce znesla, veselja jaska, da se do treh sosedov čuje, kokot jej pa odgovarja: kokokokodaje, polne polne dile jajce! Malo otročlje sedi na hišnem pragu pa polza ogleduje, ter se mu grozi, da mu bo hišo ubilo, če mu roge ne pokaže; in res, ko da bi bil polž besede razumel, ter se za svoj tovor zbal se začne sliniti in roge na svitlo rivati. Zdaj lesa zaskriplje, herac z rastrganimi rokavi, cunjasto mavho in grčavo palico v suhi roki se prikaže in krevlja počasi proti hiši v Boga ime prosit. Pes, ki je do zdaj stegnen na solnci ležal, zalaja nad njega, ter ga godrnja v hišo spremlja, tudi gosi stegujejo vratove va-nj, ter sikajo s jeziki kakor kače. Dete se ga ustraši, pusti polž, ter zbeži v kuhinjo materi za krilo. Tam vzadaj za skednjem stoji star oreh, pravi velikan je, ter je že trem hišnim zarodom jederce za božične in velikonočne potice in kolače dal. Trije, kakor kodelje veliki vrabljevi gnezdi so na njem. Vrabci cele vasi se na njem zbirajo, kader imajo med seboj kakšno pravdo, kader se kater vrablji ženi, ali kader se pomenkujejo, kam pojdejo proso krast. Vrabelj je „mal ptič“, pa dela velik krič pravi naš pregovor. Ni ga dne na leto, da vrablji ne bi kmetu česa ukradel. Narodna pesem pravi o vrabljevi nepoštenosti takole:

Možek žito sije,
Vrabc se mu smije:
Džumber džumber
Čap čap čap!

Taj pretegli vrabc!
Možek žito vozi,
Vrabc se mu grozi itd.

(Dalje prih.)